

Сучасне суспільство. – 2014. – Вип. 1. – С. 15 – 28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cuc_2014_1_4.

5. Воронянський О. Проблема суб'єктності суверенітету в контексті технології здійснення влади / О. Воронянський // *Evropsky politicky a pravni diskurz.* – 2015. – Vol. 2. – Iss. 4. – С. 205 – 209. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_4_32.

6. Денисенко І.Д. Сучасна теорія конфлікту: проблеми експлікації, демаркації, класифікації / І.Д. Денисенко // *Українській соціум.* – 2013. – № 3 (46). – С. 16 – 26.

7. Денисенко І.Д. Теорія соціального простору: евристичний потенціал щодо соціально-політичних досліджень / І. Д. Денисенко // *Сучасне суспільство.* – 2015. – № 2 (2). – С. 27 – 37.

8. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / А. Лейпхарт. – Москва: Аспект Пресс, 1997. – 287 с.

9. Національний суверенітет: український вимір в контексті світової політичної думки / О.В. Воронянський, С.Є. Євсєєв, Ю.В. Журавльов, Ю. В. Зайончковський [та ін.]. – Харків: «Міськдрук», ХНТУСГ імені Петра Василенка; ХНУБА, 2017. – 284 с.

10. Феномен неокорпоративізму: європейські реалії та тенденції інституціонування в Україні / І. С. Сало, О. О. Даниляк, Т. В. Джига / за заг. ред. В. М. Яблонського, С. О. Янішевського. – Київ: НІСД, 2010. – 49 с.

11. Шмиттер Ф. Неокорпоративизм / Ф. Шмиттер // *Полис.* – 1997. – № 2. – С. 17 – 28.

УДК 37.035.6

Романашенко О.А., Трохименко А.О.

Сучасні методи патріотичного виховання молоді в Україні

Ми живемо у час великих змін та переосмислення життєвих цінностей. Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, рух України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на

Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізацію навчально-виховного процесу.

Ідеалом виховання є різнобічно та гармонійно розвинений, національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення.

Постановка завдання. Тому головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді стає формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

І хоча останнім часом рівень патріотизму українського населення зріс, але необхідність у формуванні національної свідомості молоді як основи консолідації суспільства і зміцнення держави залишається досить актуальною. Тому виховання молоді на кращих прикладах життя борців за становлення української державності є одним з найбільш важливих шляхів формування історичної пам'яті.

Метою статті є розкриття сучасних методів патріотичного виховання молоді в Україні.

Проблемам, пов'язаним з національно-патріотичним вихованням молодого покоління, присвячені численні дослідження вітчизняних та закордонних вчених.

Аналіз публікацій. Серед класиків педагогічної науки до проблем патріотичного виховання зверталися: Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, О. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга та інші видатні вчені й педагоги. У своїх працях вони висвітлювали актуальні для свого часу проблеми розвитку патріотичних почуттів як складової частини національної системи виховання, висували ідею виховання «свідомого» громадянина, патріота своєї Батьківщини [6, с. 60].

Взаємозв'язок патріотичного, громадянського та національного виховання висвітлено в працях В. Гонського, М. Качура, О. Коркішко, І. Мартинюка, В. Паплучного,

Ю. Римаренко, О. Сухомлинської, Г. Шевченка та інших. Національно-патріотичне виховання на традиціях українського народу розглядали: О. Вишневський, О. Гевко, М. Стельмах, М. Щербань та інші [2, с. 2].

В той же час, сучасні дослідники та педагоги, зокрема, В. Андрущенко, В. Гуменко, М. Дробноход, П. Коненко, А. Погрібний та ін., зазначають, що «...незважаючи на особливу актуальність завдань патріотичного виховання, сучасна наука і педагогіка не виховали людини, пріоритетними принципами якої були б принципи патріотизму...» [6, с. 60-61].

Свого часу український історик, дипломат і теоретик українського консерватизму В. Липинський писав: «Бути патріотом – це значить бажати всіма силами своєї душі створення людського, державного і політичного співжиття людей, що житимуть на Українській землі, а не мріяти про втоплення у Дніпрі більшості своїх же власних земляків. Бути патріотом – це значить шукати задоволення не в тім, «щоб бути українцем», а в тім, щоб було чесно носити ім'я українця. Бути патріотом – це значить вимагати гарних і добрих учинків від себе, як від українця, а не ненавидіти інших тому, що вони «не українці». Врешті, бути патріотом, це значить, будучи українцем, виховувати в собі громадські, політичні, державотворчі прикмети...» [5].

Результати. В сучасних умовах національно – патріотичне виховання підрастаючого покоління набуває особливої актуальності, тому що воно викликане формуванням почуття любові та відданості Батьківщині, національну гордість, служінню своєму народові, розуміння та співпереживання його історії й культури, прагнення утвердження у світі як високорозвиненої, конкурентоспроможності нації, суспільства і держави.

У педагогічній літературі виділяють щонайменше три різновиди патріотизму [3, с. 4]:

1. Етичний патріотизм, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної мови, культури, до власної історії тощо. Цей термін уперше використав

відомий вчений – психолог І. Кон, який писав, що «...етнопатріотизм пов'язаний з утвердженням конкретизованих, спрощених образів народу, як правило, наділених позитивними рисами» [4, с. 189].

2. Територіальний патріотизм базується на любові до того місця на землі (до місцевості, ландшафту, клімату тощо), де людина народилася.

3. Державний патріотизм ґрунтується на остаточній меті нації – побудові власної держави, державному самовизначенні, державницькому світогляді та державницькому почутті; це вищий патріотизм який будується на державній ідеології та пов'язаний з почуттям громадянськості [8, с. 115-116].

Пріоритетна роль в умовах розбудови української держави належить патріотичному вихованню. Про це свідчать державні документи: Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Указ президента «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян», «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави», «Концепція патріотичного виховання учнівської молоді», Національній доктрині розвитку освіти України, де визначені стратегічні завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота. Але жодна з представлених концепцій не було розгорнута і не втілилася в конкретні кроки.

У червні 2015 р. Міністерство освіти та науки України розробило Концепцію національно – патріотичного виховання дітей та молоді і методичні рекомендації щодо її впровадження у загальноосвітніх закладах, а 13 жовтня 2015 р. вийшов Указ Президента України №580/2015 «Про стратегію національно – патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 рр.

Кінцевою метою національно-патріотичного виховання молоді є формування нового українця, що діє на основі

національних та європейських цінностей, таких як: повага до національних символів (Герба, Прапору, Гімну України); участь у громадсько-політичному житті країни; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних національно-мовних особливостей; рівність всіх перед законом; готовність захищати суверенітет та територіальну цілісність України.

Патріотичне становлення індивіда відбувається як двоєдиний процес: на психологічному рівні – це формування уявлень, почуттів, звичок, настроїв та прагнень; на ідеологічному – формування патріотичної свідомості, ідей, поглядів і переконань [3].

Завдяки аналізу різних підходів до визначення поняття «патріотизм» можна виділити його зовнішню структуру:

- патріотичні почуття;
- національна гідність людини;
- потреба в задоволенні національних інтересів;
- патріотична свідомість на основі національної свідомості, розуміння своєї громадянської ролі в суспільстві;
- національний такт і толерантне ставлення до людей інших національностей;
- бажання і потреба в накопиченні, збереженні та передачі національних культурних цінностей;
- готовність до патріотичної діяльності [7, с. 24].

Патріотизм як почуття має внутрішню структуру яка складається з наступних компонентів:

1. поверхневий (природна любов до свого народу як до великої родини, любов до рідної мови, природи);

2. відчуття патріотизму розумом, усвідомлення обов'язку перед власним народом, готовність стати на захист його інтересів;

3. переплетіння любові до рідного, близького з усвідомленням свого обов'язку перед народом; це прагнення і готовність служити Батьківщині [3].

У патріотичних почуттях відображається ставлення особистості до своєї держави, її минулого, майбутнього та сьогодення.

Отже, патріотичні почуття складається з таких елементів:

- почуття належності до своєї держави та її народу;
- почуття гордості за успіхи держави;
- повага до історії, культури, традицій, вірувань, менталітету;
- захоплення героїчними подвигами минулого та сучасності;
- любов до рідної природи;
- шанування рідної мови, традицій, звичаїв, обрядів своєї країни;
- ностальгія при розлуці з Батьківщиною;
- неприязнь до всього антиукраїнського;
- почуття національної гідності.

Нині, як ніколи, потрібні нові підходи і шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. Це пов'язано з: інтеграційними процесами, що відбуваються в Україні; Євроцентричністю; пробудженням громадянської і громадської ініціативи, виникненням різних громадянських рухів; розповсюдженням волонтерської діяльності, тощо.

В сучасних умовах емоційне начало патріотизму виявляється у мужності, рішучості, готовності громадян України відстоювати незалежність своєї держави всіма можливими засобами [3].

Особлива відповідальність за долю країни належить молоді. Саме вона забезпечує соціальну мобільність суспільства та постає джерелом ініціативи та вдосконалення всіх сфер суспільного життя.

В наш час необхідною умовою включення молоді у суспільне життя є розвиток її самоорганізації та соціальної активності. У роботі, присвяченій патріотичному вихованню молоді, Ванєєв О.Н. виділяє наступні види та форми молодіжної діяльності [1, с. 88 – 91]:

- участь в різних молодіжних організаціях, органах студентського самоврядування і координаційних радах;
- соціальні проекти молоді на громадських засадах;
- волонтерські проекти.

За допомогою участі в соціальних проектах, молодь має можливість самореалізації, налагодження зв'язків і комунікацій, підвищення творчого потенціалу.

Дієвим методом впливу на формування національно-патріотичних якостей дітей та молоді є рефлексивно-експліцитний метод за І. Д. Бехом [7]. Назва цього методу походить від слів: рефлексія (від лат. reflexio – вигин, відображення) – мислення яке спрямоване на свій внутрішній світ, самоаналіз; та експліцитний (від лат. explicitus – розгорнутий) – явний, чіткий, доступний зовнішньому спостереженню і розумінню.

Сутність рефлексивно-експліцитного методу полягає в тому, щоб через атмосферу довіри педагога до вихованця, упевненості в наявності у молоді основ благородства, самоповаги, їхньому орієнтуванню на добро, удосконалення повсякденного шкільного життя спонукати юнаків і дівчат до ґрунтовного усвідомлення свого внутрішнього світу (емоцій, почуттів, мотивів, цінностей, потреб, інтересів, бажань, прагнень, ідеалів).

Даний метод має такі етапи:

1. Пізнавальний (когнітивний) етап – це способи вияву, все що пізнала дитина через знання і навколишній світ. Дитина може цілком розуміти моральні поняття, однак не захотіти їх виявити.

2. Емоційно-ціннісний (мотиваційний) етап передбачає процес занурення виховання у свої душевні глибини, їх осмислення і перебудова, що здійснюється під керівництвом педагога, який активізує рефлексивне мислення дітей, та сприяє винесенню його результатів на зовні, тобто готує їх експлікацію з метою більшого усвідомлення і надання індивідуальної значущості.

3. Етап «Я – виклик» (до дії) – результати емоційно-ціннісного етапу. Це готовність до практичних дій. «Я – виклик» – не просто бажання якості, а бажання діяти, поштовх до дії. Це чітке уявлення дитиною своїх майбутніх вчинків.

4. Вчинково-діяльнісний етап – це етап створення умов для дій, вчинків, визначення завдань, доручень.

Застосування рефлексивно-імпліцитного методу може посилити виховну ефективність більшості форм та методів становлення патріотизму особистості. У національно-патріотичному вихованні доцільно використовувати і інші ефективні методи:

- ситуаційно-рольові ігри;
- мозкові атаки;
- аналіз моральних дилем;
- ситуація успіху;
- відкритої трибуни;
- самостійного пошуку істини;
- кластерний та ін.

Патріотичне виховання – це суспільна діяльність, яка формує ставлення людини до себе, до свого народу й Батьківщини. Це ставлення виявляється у відповідних почуттях, переконаннях, ідеях.

Висновки. Патріотичне виховання має бути стрижнем усієї навчально-виховної роботи, оскільки ми повинні виховати особистість, яка має почуття гордості за свою державу, сумлінно виконує громадські обов'язки, усвідомлює соціальні потреби Батьківщини та українського народу, любить близьких та рідних людей. Без цього людини не має обличчя, вона втрачає себе.

Нові акценти національно-патріотичного виховання можна звести до наступного:

- громадянам України потрібно навчитися жити в повазі;
- осердя сучасного патріотичного виховання – вироблення переконаності у дітей і дорослих в тому, що сила українців в їх єдності;
- потрібно починати будувати державу, засновану на конституційному патріотизмі;
- спільні цінності, правила гри, спосіб життя.

Список використаної літератури

1. Ванеев О.Н. Патриотическое воспитание: возможности муниципальной политики / О.Н. Ванеев // Право и образование. – 2010. – № 2. – С. 83 – 92.

2. Демешкевич В.А. Особливості патріотичного виховання молодів контексті розвитку сучасного суспільства [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.managment.kr.sch.in.ua/naukovo-praktachna_internet-K.
3. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.tme.uomo.edu.ua/docs/10/6.pdt.
4. Кон И.С. Психология предрассудка / И.С. Кон // Новый мир. – 1969. – №9. – С. 186 – 193.
5. Лист В. Липинського до Б. Шемета. Писаний у Райхенау 12.12.1925 р. // Мала енциклопедія етнодержавознавства. НАНУ, Ін-т держави і права ім. В.М. Короцького; редкол.: Римаренко Ю.І. (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра, Генеза, 1996. – С. 745 – 746.
6. Соціальна робота в Україні: теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2012. – №2. – С. 58 – 67.
7. Сухорукова В.М. Як виховати патріота // В.М. Сухорукова. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – С. 3 – 27.
8. Теоретичні основи педагогіки: Курс лекцій. Підручник для студентів / Під ред. О. Вишневського. – Дрогобич: Відродження, 2001. – С. 258.